

DOI: 10.33310/2518-7813-2020-68-1-304-308

УДК 378/011/3-051: 785

Лю ШУАЙ

аспірантка кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова, м. Київ, Україна
e-mail: sliu12309878@gmail.com
ORCID 0000-000174593142

АСОЦІАТИВНЕ ПОЄДНАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

В статті розглянуто психологічні механізми, які дозволяють студентів ефективно розкривати власний творчий потенціал у процесі інструментально-виконавської підготовки. Зазначено про підвищення ролі творчо-інтелектуального розвитку особистості студента у контексті поєднання сфери інструментально-виконавства із психолого-педагогічною сферою формування образно-асоціативного мислення. Встановлено, що розвиток здатності студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до асоціативного поєднання мистецької інформації у процесі інструментально-виконавської підготовки сприяє формуванню образно-асоціативного мислення. Окреслено актуальність проблеми асоціативного поєднання мистецької інформації у процесі інструментально-виконавської підготовки у контексті переосмислення вищої мистецької освіти з позицій активізації процесів розкриття художньо-творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця-музиканта. Уточнено поняття «мистецька інформація», а також «здатність до асоціативного поєднання мистецької інформації» як основи творчої уяви і образно-асоціативного мислення, без яких неможливим є створення інтерпретації музичного твору. Встановлено, що поєднання різних джерел мистецької інформації є найважливішим механізмом музичної творчості, в основі якого знаходиться образно-асоціативне мислення. Наголошено на важливості педагогічного спрямування пізнавальних мотивів і художньо-естетичних потреб студентів в русло засвоєння мистецької інформації, а також на доцільності педагогічного стимулювання поєднання цієї інформації шляхом пошуку особистісно-ціннісних асоціацій у відповідності до змісту й ідеї музичного твору. Доведено, що залучення методик активізації образно-асоціативного мислення й розвитку асоціативних уявлень сприяє формуванню в майбутніх педагогів-музикантів інструментально-виконавської компетентності, творчо-інтелектуальному розвитку, а також реалізації творчого потенціалу в процесі інструментально-виконавської діяльності.

Ключові слова: інструментально-виконавська підготовка, творчо-інтелектуальний розвиток, образно-асоціативне мислення, студенти факультетів мистецтв педагогічних університетів, асоціативне поєднання мистецької інформації, творча інтерпретація, музичний твір.

Активізація розвитку музично-творчих можливостей вимагає від майбутніх педагогів-музикантів розуміння тих психологічних механізмів, які дозволяють якомога ефективніше розкривати власний творчий потенціал на шляху професійного вдосконалення у галузі інструментального виконавства. У цьому контексті все більш важливу роль в комплексі вирішення питань, спрямованих на підвищення якості інструментально-виконавської підготовки студентів музично-педагогічних ВНЗ, починає відігравати проблематика творчо-інтелектуального розвитку особистості студента, яка поєднує сферу інструментального виконавства із психолого-педагогічною сферою формування образно-асоціативного мислення.

До кола такої проблематики належить якраз проблема здатності студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до асоціативного поєднання мистецької інформації у процесі інструментально-виконавської підготовки. Адже,

з одного боку, розвиток такої здатності у майбутніх учителів мистецтва сприяє формуванню образно-асоціативного мислення, що тримається у тренді наукових праць з музичної педагогіки й музикознавства з 70-х років минулого століття і дотепер. Зокрема, до дослідження цієї проблематики долучались такі вчені, як А. Болгарський, О. Бурська, Г. Вершловський, І. Глазунова, І. Грінчук, А. Козир, Ю. Кулюткін, Н. Мозгальова, Г. Падалка, О. Петров, О. Рудницька, В. Сластьонін, Ю. Татур, Е. Шорт та ін.

З іншого боку, у більшості останніх музично-педагогічних досліджень в Україні (Л.Василенко, Д.Бережанська, Л.Гаврилова, Н.Голубицька, О.Єременко, В.Міщанчук, Н.Павлюк, Т.Рейзенкінд, В.Степанов та ін.) так чи інакше було розглянуто тематику оптимізації процесу набуття й засвоєння студентами музично-педагогічних ВНЗ мистецької інформації, а також оперування нею, її ефективного застосування в процесі мистецького

навчання загалом і інструментально-виконавської підготовки зокрема.

У той же час, аналізуючи наукову спадщину з означеної проблеми, надаючи їй належну оцінку, можна констатувати, що на сьогоднішній день саме асоціативний аспект розвитку образного мислення майбутніх учителів мистецтва щодо поєднання мистецької інформації у процесі інструментально-виконавської підготовки є вельми актуальним, потребує подальшого висвітлення та розв'язання. Адже саме на асоціативному поєднанні мистецької інформації ґрунтуються процеси оволодіння майбутнім педагогом-музикантом практичним досвідом створення художнього образу музичного твору, розроблення творчої інтерпретації у процесі інструментально-виконавської підготовки.

Таким чином, можна стверджувати про актуальність проблеми асоціативного поєднання мистецької інформації у процесі інструментально-виконавської підготовки, а також про доцільність її розроблення у контексті переосмислення вищої мистецької освіти з позицій активізації процесів розкриття художньо-творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця-музиканта.

З огляду на вищезазначене, *метою* статті є теоретичне обґрунтування й визначення ролі та значення асоціативного поєднання мистецької інформації у процесі інструментально-виконавської підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів.

Історично-ретроспективний аналіз розвитку асоціативної психології як одного з найвпливовіших напрямів психологічної науки XVI – XIX століття засвідчує, що вперше поняття «асоціація» було впроваджено в давньогрецькій філософії Аристотелем. Джон Локк розвинув асоціанізм, обґрунтувавши й розробивши поняття «асоціація ідей», спричинивши таким чином поштовх для подальшого розвитку багатьох ідей і концепцій у галузі психології. Зокрема, вже у XX столітті відомим психоаналітиком К.Юнгом було створено методичку асоціативного експерименту, яким практикуючі психологи користуються до сьогоднішнього дня [1].

Український педагогічний енциклопедичний словник визначає поняття «асоціація» як «...зв'язок психічних явищ (відчуттів, уявлень, думок, почуттів, рухів за певними законами...), який виявляється в тому, що поява одного з них спричинює появу іншого або інших психічних явищ або процесів. Фізіологічним механізмом асоціації є тимчасові нервові зв'язки, які утворюються в центральній нервовій системі під впливом об'єктивно діючих подразників» [3,36-37].

З метою розгляду інструментально-виконавської підготовки студентів педагогічних уні-

верситетів на основі асоціативного поєднання мистецької інформації доцільно з'ясувати, що саме ми розуміємо під мистецькою інформацією. На нашу думку, мистецька інформація являє собою сукупність відомостей про існуючі види мистецтва, які можна отримати у процесі набуття як формальної (в стінах навчального закладу), так і неформальної (організованої самостійно) мистецької освіти під час безпосередньої взаємодії із одним або декількома видами мистецтва.

На думку І.Глазунової, інструментально-виконавська підготовка студентів вищих музично-педагогічних ВНЗ повинна базуватись «...на закономірностях розвитку системи мистецтв, логіці асоціативного мислення та психологічних механізмах цілісного чуттєво-емоційного сприйняття» [2, 44]. У контексті інструментально-виконавської підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів розвиток їх здатності до поєднання різноманітної мистецької інформації набуває пріоритетного значення. Адже ця здатність є основою творчої уяви зокрема і образно-асоціативного мислення як складової музичного мислення у цілому, без яких неможливим є ключовий процес інструментально-виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів – процес створення інтерпретації музичного твору.

Саме процес інтерпретаційного опрацювання дозволяє інструменталісту-виконавцю створити під час оприлюднення його результатів якісно нову духовну цінність як підсумок створення об'єктивно нового бачення музичного твору. Основний критерій, який відрізняє справжню творчу інтерпретацію від репродуктивного наслідування інтерпретації викладача – унікальність отриманого результату.

Результат процесу творчої інтерпретації музичного твору неможливо напряму спрогнозувати навіть після ретельного інтерпретаційного опрацювання кожної ноти. Адже інтерпретація твориться не тільки у тривалому процесі інструментально-виконавської підготовки студентів, але й безпосередньо під час сценічного виконання. І ніхто, крім самого виконавця, не може досягнути такого ж результату, навіть якщо в процесі інструментально-виконавської підготовки для інших музикантів будуть створені аналогічні педагогічні умови й ситуації. Ба більше, виконавцеві-інструменталісту вельми важко декілька разів поспіль досягнути одного й того ж інтерпретаційного результату.

Це відбувається тому, що під час сценічного творення інтерпретації виконавець вкладає в музичний матеріал певні несподівані по відношенню до попередньо продуманого інтерпретаційного

концепту настрої, нюанси змінюваних прямо в момент виконання відчуттів, виражаючи в кінцевому результаті ті чи інші аспекти миттєвих асоціативних реакцій своєї особистості. Саме це додає творчим продуктам процесу інструментально-виконавської підготовки додаткової творчої цінності.

Причини зазначеного вище знаходяться в площині поєднання, комбінування, варіювання, а також постійного оновлення мистецької інформації в процесі інструментально-виконавської підготовки. Пізнавальні й художньо-естетичні потреби, що актуалізуються під час інструментально-виконавської підготовки студентів, перманентно спонукають їх до креативної інтерпретаційної діяльності щодо створення художнього образу, вираження змісту музичного твору, передачі слухачській аудиторії творчого задуму композитора тощо.

Джерелом же для такої інтерпретаційної діяльності слугує активізація творчої уяви й фантазії, які базуються на відображенні у свідомості виконавця-інструменталіста мистецької інформації про стиль і жанр музичного твору, засоби музичної виразності, біографічні відомості про композитора та епоху, під час якої він творив тощо. У той же час, джерелом же для активізації творчої уяви й фантазії під час інтерпретаційної діяльності може слугувати також мистецька інформація, отримана у процесі взаємодії студента із суміжними видами мистецтва: під час ознайомлення із творами літератури, живопису, скульптури й архітектури тієї ж доби, у яку було створено виконуваний музичний твір.

Поєднання різних джерел мистецької інформації є, на нашу думку, найважливішим механізмом музичної творчості, в основі якого, як правило, знаходиться образно-асоціативне мислення – необхідний фактор створення художнього образу музичного твору.

З огляду на вищезазначене, важливим завданням професорсько-викладацького складу факультетів та інститутів мистецтв педагогічних університетів, відповідального за інструментально-виконавську підготовку майбутніх педагогів-музикантів, є педагогічне спрямування пізнавальних мотивів і художньо-естетичних потреб студентів не тільки в русло віднайдення й засвоєння мистецької інформації, але й педагогічне стимулювання поєднання цієї інформації шляхом пошуку особистісно-ціннісних асоціацій і створення власних образів у відповідності до змісту й ідеї

музичного твору, його жанрово-стильових особливостей тощо.

У той же час, важливу роль у процесі інструментально-виконавської підготовки відіграє усвідомлення пріоритетного значення індивідуального розуміння студентами способу музичного мислення композитора щодо творення музичної форми, вибору засобів музичної виразності та ін. Для цього доцільним є активний пошук і поєднання під час інтерпретаційної діяльності як слухових, так і словесних, зорових асоціацій. Причому креативність і оригінальність інтерпретаційного концепту, яскравість його творчого втілення під час донесення до слухача визначається, головним чином, наявним рівнем інтелекту студента.

Тому ще одним важливим завданням інструментально-виконавської підготовки є постійне підвищення творчо-інтелектуального рівня студентів, яке базується передусім на систематичному підвищенні рівня знань та умінь у галузі музичного виконавства, розширенні мистецького світогляду на основі застосування спеціальних методик активізації образно-асоціативного мислення, розвитку асоціативних уявлень і творчої уяви.

Застосування означених методик, механізм яких будується переважно на асоціативних ланцюжках поєднання елементів мистецької інформації, здійснюється у відповідності до спрямованості процесу інструментально-виконавської підготовки кожного студента на конкретний кінцевий тактичний чи стратегічний результат, запланований викладачем. У той же час, застосування таких методик передбачає не тільки і не стільки створення оригінального інтерпретаційного концепту й яскраве виконання музичного твору як синтезу його звукової й візуальної презентації.

Залучення методик активізації образно-асоціативного мислення й розвитку асоціативних уявлень передбачає, насамперед, формування в майбутніх педагогів-музикантів інструментально-виконавської компетентності з опорою на набуття знань і умінь не тільки у галузі музичного виконавства, але й музикознавства, педагогіки мистецтва, сучасних науково-методичних досягнень тощо, а також на цій базі – пошук образно-сміслових асоціативних зв'язків і паралелей під час поєднання отриманої мистецької інформації. Саме такий підхід сприяє всебічному, творчо-інтелектуальному розвитку студентів, а також реалізації їх творчого потенціалу в процесі інструментально-виконавської діяльності.

Список використаних джерел

1. Волинка Г.І. Вступ до філософії: історико-філософська пропедевтика / Г.І.Волинка, В.І.Гусев, І.В.Огороднік, Ю.О.Федів; За ред. Г.І.Волинка. Київ: Вища шк., 1999. 624 с.

2. Глазунова І.К. До питання інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музично-педагогічного профілю / Ірина Кимівна Глазунова // Сучасна мистецька освіта. Матеріали II Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. – Київ: вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2018. С.42-44.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге доповнене й виправлене / Семен Устимович Гончаренко. Рівне: «Волинські обереги». 2011. 519 с.
4. Герасимова-Персидская Н. Музыка. Время. Пространство / ред. И. Тукова. Київ: Дух і літера. 2012. 408с.
5. Зимняя И.А. Педагогическая психология. Москва. Логос. 2003. 384с.

References

1. Volynka H.I. Vstup do filosofii: istoryko-filosofska propedevtyka / H.I. Volynka, V.I. Husiev, I.V. Ohorodnik, Yu.O. Fediv; Za red. H.I. Volynky. Kyiv: Vyshcha shk. 1999. 624 s.
2. Hlazunova I.K. Do pytannia instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky maibutnix uchyteliv muzychno-pedahohichnoho profilu / Iryna Kymivna Hlazunova // Suchasna mystetska osvita. Materialy II Mizhnarodnykh naukovo-praktychnykh chytan pamiati akademika Anatoliia Avdiievskoho. Kyiv: vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. 2018. S.42-44.
3. Honcharenko S.U. Ukrainyskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk. Vydannia druhe dopovnene y vypravlene / Semen Ustymovych Honcharenko. Rivne: «Volynski oberehy». 2011. 519 s.
4. Gerasymova-Persy'dskaya N. Muzyka. Vremya. Prostranstvo [Gerasimova-Persidskaya N. Music. Time. Space]. Kyiv: dukh y lytera. 2012. 408s.
5. Zimniaia, I.A. (2003) Pedagogicheskaja psikhologija [Pedagogical psychology]. Moscow: Logos. 2003. 384s. [in Russian].

Лю Шуай. Ассоциативное соединение художественной информации в процессе инструментально-исполнительской подготовки студентов факультетов искусств педагогических университетов

В статье рассмотрены психологические механизмы, которые позволяют студентам эффективно раскрывать собственный творческий потенциал в процессе инструментально-исполнительской подготовки. Отмечена необходимость повышения роли творческо-интеллектуального развития личности студента в контексте объединения сферы инструментального исполнительства с психолого-педагогической сферой формирования образно-ассоциативного мышления. Установлено, что развитие способности студентов факультетов искусств педагогических университетов к ассоциативному соединению художественной информации в процессе инструментально-исполнительской подготовки способствует формированию образно-ассоциативного мышления. Очерчена актуальность проблемы ассоциативного соединения художественной информации в процессе инструментально-исполнительской подготовки в контексте переосмысления высшего художественного образования с позиций активизации процессов раскрытия художественно-творческого потенциала личности будущего педагога-музыканта. Уточнены понятия «художественная информация», а также «способность к ассоциативному соединению художественной информации» как основа творческого воображения и образно-ассоциативного мышления, без которых невозможна интерпретация музыкального произведения. Установлено, что объединение разных источников художественной информации есть важнейшим механизмом музыкального творчества, в основе которого находится образно-ассоциативное мышление. Указана важность педагогической направленности познавательных мотивов и художественно-эстетических потребностей студентов в русло усвоения художественной информации, а также на необходимость педагогического стимулирования объединения этой информации путем поиска лично-ценностных ассоциаций в соответствии с идейным содержанием музыкального произведения. Доказано, что использование методик активизации образно-ассоциативного мышления и развития ассоциативных представлений способствует формированию у будущих педагогов-музыкантов инструментально-исполнительской компетентности, их интеллектуально-творческому росту, а также реализации творческого потенциала в процессе инструментально-исполнительской деятельности.

Ключевые слова: инструментально-исполнительская подготовка, интеллектуально-творческое развитие, образно-ассоциативное мышление, студенты факультетов искусств педагогических университетов, ассоциативное соединение художественной информации, творческая интерпретация, музыкальное произведение.

Liu Shuai. The associative combination of artistic information in the process of instrumental and performing training of students of art faculties of pedagogical universities

The article discusses the psychological mechanisms that allow students to effectively reveal their own creative potential in the process of instrumental and performing training. The necessity of increasing the role of creative and intellectual development of the student's personality in the context of combining the sphere of instrumental performance with the psychological and pedagogical sphere of the formation of figurative-associative thinking is noted. It has been established that the development of the ability of students of art faculties of pedagogical universities to associatively combine artistic information in the process of instrumental and performing training contributes to the formation of figurative-associative thinking. The urgency of the problem of associative combination of artistic information in the process of instrumental and performing training in the context of rethinking higher art education from the perspective of enhancing the processes of uncovering the artistic and creative potential of the personality of a future musician teacher is outlined. The concepts of "artistic information" as well as "the ability to associatively combine artistic information" are clarified as the basis of creative imagination and

figurative-associative thinking, without which the interpretation of a musical work is impossible. It has been established that combining different sources of artistic information is the most important mechanism of musical creativity, which is based on figurative-associative thinking. The importance of the pedagogical orientation of cognitive motives and the artistic and aesthetic needs of students in the mainstream of the assimilation of artistic information, as well as the need for pedagogical stimulation of combining this information by searching for personal and value associations in accordance with the ideological content of a musical work, is indicated. It is proved that the use of techniques for enhancing figurative-associative thinking and the development of associative representations contributes to the formation of future instrumental musicians of instrumental and performing competence, their intellectual and creative growth, as well as the realization of creative potential in the process of instrumental and performing activities.

Key words: instrumental and performing training, intellectual and creative development, figurative-associative thinking, students of art faculties of pedagogical universities, associative combination of artistic information, creative interpretation, musical composition.